

'La Réunion' Januari 2012

Patrick Mannens

INLEIDING – Dag 1

Ooit woonde ik samen met mijn echtgenote een voorstelling bij in Etten Leur over de reiservaringen van Ton Klaassen het inspireerde me om meer te weten over deze reisbestemming. Via internet vond ik fotos van orchideeën van Rogier Van Vugt, die prikkelden me nog veel meer. Want Ton Klaassen toonde slechts een 5-tal verschillende soorten, terwijl Rogier er wel een 40-tal toonde.

Ook het idee dat je een eiland van die afmetingen in een periode van een 8-tal dagen kunt bezoeken om een goed idee te krijgen van wat er zo al is aan reismogelijkheden, aan natuur, te bezoeken punten, kosten, enz. Trok ons aan. Eigenlijk wilden we in januari 2012 naar Kenia, maar de honger in Somalië en vluchtelingenstroom naar Kenia, met daar bovenop een moord op een vrouwelijk toerist in het najaar van 2011, maakte dat we in aller haast een nieuwe bestemming zochten. Ik bracht al snel 'Ile La Réunion' aan. Frans grondgebied, veilig, alles georganiseerd, met toch veel ruimte voor eigen inbreng. Op 22 januari vertrokken we. Met de TGV naar Charles De Gaulle en van uit Parijs met Austral Airlines in 10 uur en 40minuten naar de luchthaven Roland Garrot (Is de in La Réunion geboren vliegtuigpionier, die belangrijke activiteiten ontwikkelde tijdens de eerste wereldoorlog, doch werd neergeschoten en stierf in 1918). De luchthaven ligt vlak bij de hoofdstad Saint Denis. Aan de luchthaven stond bij Sixt een huurauto voor ons klaar. Een Renault Clio, gelukkig waren we slechts met zijn tweeën. Want we geraakten amper in de wagen, de achterbank moest plat om de bagage te laden.

We zijn in de late voormiddag geland en administratief was alles in no-time rond. Ook de weg naar ons hotel vonden we probleemloos. We gooiden onze bagage binnen en gingen de stad verkennen. Zoals dat bij ons vaak het geval is, viel ons dat tegen. We zijn geen stadslopers. Geen museum- of Kathedraalbezoekers... Al kan een mens er moeilijk aan voorbij. Gelukkig vonden we een erg verzorgde patisserie, koffiebar en later ook

restaurant. Het mag gezegd de Franse geneugten qua eetcultuur zijn er helemaal ingeburgerd. Ook in Saint Denis keert de naam Roland Garrot steeds terug er is een plein, een straat en vanzelfsprekend een bar, een restaurant en wellicht nog veel meer.

Tijdens die eerste kennismaking viel vooral het uitbundige groen ons op. Maar ik vond geen enkele orchidee, of toch geen wilde. Op de markten vond ik planten die bij ons amper de vuilbak zouden halen. *Dendrobium*-bulben, diep ingedroogd, los in een pot. *Phalaenopsis* planten, met dunne bladeren, vaak met brandwonden en verschroepelde wortels. Ook enkele nieuwe planten, recht van de veiling. Vooral *Phalaenopsis* hybriden, maar ook twee mooie *Vanda*'s.

En dan nog in een voortuin, in de 'Rue du Maréchal Leclerc'. Daar leken heel wat mooie planten te hangen, enkele zelfs in bloei. Maar ik kon ze amper zien, over het hoge hek heen. En er leek niemand thuis te zijn, om toestemming te vragen en de tuin te betreden.

's Avonds vonden we een restaurant waar we een stukje kip konden genieten en na de vermoeiende reis zochten we al snel onze kamer voor een vroege nachtrust.

[Dag 2 Saint Denis – Helle Bourg](#)

Er was de mogelijkheid te ontbijten vanaf 6:30. En rond 5:30 lagen we al helemaal wakker. We hadden beiden een heerlijke nachtrust gehad. Dan maar inpakken, de wagen inladen, afrekenen en na het ontbijt gelijk de baan op. Rond dat uur verwacht je in alle

rust de stad te kunnen verlaten. Nu de stad verlaten lukte nog net, maar voor wie de stad in moest, was het heel wat anders. Ongelooflijk, nooit verwacht, maar ruim 5Km stilstaande file in de richting van de stad. Wij reden op een goed bereiden, doch zeker nog niet verzadigde N2 richting Saint Benoît. Van de N2 moesten we rechts de bergen in richting Salazie. Maar eerst hadden we een halte voorzien in Saint André, daar zou de grootste Boedistische tempel van het land staan. We vonden de tempel al snel, en we hadden al eerder dergelijke tempels bezocht, ze ogen een beetje speciaal met hun felle kleuren, maar ze ademen een sfeer van ingetogen rust. Kraak net en proper.

Overigens vlak naast de tempel zag ik in een tuin heel wat mooi orchideeën, vooral hybriden, maar ook species. Wat opviel was wel dat er geen inheemse soorten bij waren. Een *Cymbidium*, met vele tientallen bloemtakken trok voorl mijn aandacht! Overigens in heel het land vielen ons de verzorgde tuintjes op. Hier betrof het wellicht een tuin horende bij een huis waar beter begoede mensen woonden, maar het kleinste huisje lijkt wel proper, verzorgd en met aandacht voor een leuk tuintje.

Die stop was maar kort en we kozen al snel de richting Salazie. Slecht aangegeven en al snel een kleine weg die zich door de vallei naar boven kronkelde. Maar wel relatief druk bereiden. De Michelin-reisgids voorspelde een weg met eindeloos veel bochten... Nu, dat viel nogal mee. Wel hier en daar ongelooflijke mooie zichten. Men had voorspeld dat je 's

morgens vroeg op de baan moet zitten, want zeker in de bergen zou 's namiddags vaak de wolkenhemel helemaal dicht trekken. Nu, deze ochtend was het prachtig weer. De airco in de wagen moest het kunnen. De temperatuur klom gestaag. Martine klaagde zelfs dat ze zich te warm had gekleed.

Aeranthus arachnitis

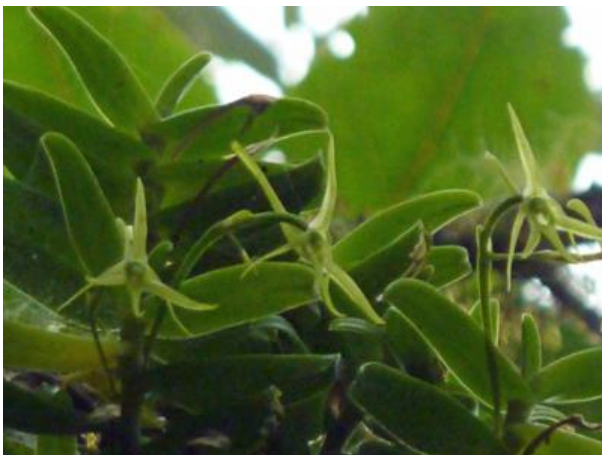

Nu, La Réunion is een klein eiland. In no-time waren we in Salazie. Een dorpje wat amper het vermelden waard is. We reden er wat rond en kozen enkele gemarkeerde richtingen, zoals 'Rue du Chateau d'eau'. Als dat niet de verbeelding aanspreekt. Of 'bois de pommes', het bracht ons steeds weer tot kleine gehuchtjes met leuke woningen of een boerenhof. Het appelbos, bleek een weg naar een schooltje. Maar alles sloot steeds weer aan bij de hoofdweg, dus om daar verloren te rijden moet je echt wel talent hebben. In het dorpje Salazie is het hotel de Ville zowat het modernste gebouw en het kerkje oogt van buiten mooi, maar is qua interieur erg sober. De afstand tussen Salazie en Helle Bourg is niet zo groot, dus we mochten al eens een rustpauze inlassen! Onderweg heel wat mooie watervallen, ondermeer 'De bruidsluier', maar vooral ook een eerste indrukwekkende vondst; een *Aerangis*, al zat hij wat hoog in een boom om hem echt te herkennen. Mogelijk is het *Aeranthus tenella* var. *Borbonica* want hij heeft typisch vrij brede bladeren en zijn petalen en sepalen zijn korter dan die van *Aeranthus arachnitis*. Toch zeker een trofee! Zelfs met enkele stops onderweg waren we in korte tijd in Helle Bourg. Centraal in het dorpje vonden we ons verblijf. Langs buiten leek het wel erg eenvoudig, we lieten het nog even voor wat het was en reden er aan voorbij, richting een voetgangersbrug over een rivier, die ik op internet had gevonden. Men was er evenwel aan de weg aan't werken en die plaats werd zo quasi onbereikbaar. Overigens, de wegen zijn van ongelooflijke kwaliteit, zelfs de bergweggetjes, met afwatering, bruggetjes, afscherming tegen vallende stenen, parkings en uitwijkzones... Gewoon weg perfect.

Tegen het middaguur zochten we terug het dorpje op. We schreven ons in, in het hotel en zochten een terras op voor de lunch. Boven de sandwichzaak waar we een broodje aten, was het toeristisch bureel.

Ze bezorgden ons een wandelkaart richting Bélouvé, een wandelroute GR R1, we stapten een uur en vijfenveertig minuten bergopwaarts en keerden dan terug. We waren volgens andere wandelaars nog een half uurtje verwijderd van de Gite die zich boven bevindt. Een ongeoefende wandelaar doet het hele parcours in anderhalf uur. Maar wij vonden onderweg een handvol wilde orchideeën en dat verdubbelde onze benodigde tijd zowat. *Angraecum pingue*, *Aeranthes strangulate*, *Jumelia species*, *Bulbophyllum species*, geslachten durf ik al noemen de soortnamen zal ik later moeten zoeken.

Angraecum pingue

Angraecum mauritianum

Aeranthes strangulata

Angraecum expansum

Bovendien kwamen alle weersvoorspellingen uit; in de namiddag trok de top van de berg dicht. We werden gewoonweg nat van door de wolken te lopen. Planten fotograferen die meer dan drie meter weg zaten, werd onmogelijk. We zochten dus terug het hotel op, een warme douche en vooral diner. Want de klim had toch wel wat energie gekost. Een glaasje witte wijn als aperitief voor de douche gaf ons reeds de knik in de knieën. Aanvankelijk dachten we aan een forelschotel, we waren immers een forellenkwekerij gepasseerd. Dus vers moest die wel zijn. Maar een Creoolse degustatie deed ons in keuze wijzigen. We dronken er een flesje witte wijn uit Cilaos bij. Vooraf een paté met gestoomde groenten, dan een hoofdschotel met vooral veel potjes! Varkensworst in tomatensaus en kip in cocos waren de hoofdingrediënten. Met rijst, maar er langs ook gestoomde courgette, bruine bonen, gestoomde selder, tomaten met chili en aardnotenpastei. Een waarachtig smaakrijke menu. Er bleef niets over! En als dessert ananas, geflambeerd met rumsiroop. En als extra toetje nog een rummetje er bovenop. Een kwartiertje later lag Martineke naast me te snurken, terwijl ik dit verhaaltje schreef. Nog even de foto's downloaden en we sluiten een perfecte dag in 'La Réunion' af.

Dag 3 Helle Bourg – Sainte Rose

Weer goed geslapen. Een verzorgd ontbijt, we leken wel de enige vroege klanten. Ik had een stop voorzien in Brass Panon, om een Vanillekwekerij te bezoeken. Maar de juffrouw van het toerisme-infocentrum dacht dat er een betere keuze was in Saint André. Immers die van Brass Panon is eigenlijk een coöperatieve, waar boeren hun oogst binnen brengen en waar de toerist louter een filmpje te zien krijgt. De Michelin gids vermeldde ook de kweker in Saint André als mogelijkheid. Kwekerij 'Roulof', dat bleek gelokaliseerd

We zagen enorme planten; zo'n 1m50 hoog en in lussen over het staketsel, zodat ze een omvang van zo'n 60-tal cm hadden. Slechts drie jaar oud was zo'n plant, ongelooflijk! Ze hingen vol dikke zaaddozen. Mr. Roulof had één plant staan met bloemen erop. Die bloemen kregen nooit de kans volledig te openen. Vroeger met een cactusdoorn, tegenwoordig met een kunststof pennetje, werden de pollens verwijderd en op het staminodium van een andere bloem aangebracht om die te bevruchten.

quasi naast de Boedistische tempel die we gisteren bezochten. De Michelin gids vermeldde geleide bezoeken vanaf 09:00. We waren iets te vroeg... Maar ter plaatse bleken de rondleidingen pas om 11 uur te starten. De oude Mr Roulof bleek zelf nog volop aan het werk, hij leek niet opgezet met de praktijk van zoon en schoondochter. Hij gaf ons dan maar een gratis rondleiding. De planten stonden deels gewoon buiten, waar ze tegen bomen opgroeiden, deels onder schermdoek tegen staketsels.

Allemaal handenarbeid. Dagelijks door de planten heen lopen en alle nieuwe bloemen, die net op het punt staan te gaan openen, openbreken, pollens verwijderen, bevruchten,... Die bloeiperiode loopt van september tot december. Rond deze tijd (januari-februari) worden de bedden ontdaan van onkruid en worden boompjes gekweekt die later als stookhout moeten dienen. Rond juni begint het oogsten. Vooraan de zaaddoos is dan het staminodium helemaal verdroogd en valt het af. De zaaddoos begint dan vanuit de

Mr Roulof toonde ons ook enkele andere Vanille soorten. Latijnse namen leek hij niet te kennen. Maar de ene soort gaf banaanvormige zaaddozen. Ook Vanille, maar geen goede kwaliteit, zo wist hij. Er stond ook een variëgate soort, één die dikke stengels gaf, wat rood aankleurend,

top geel te verkleuren. Als hij enkele cm lang is verkleurd, dan moeten de zaaddozen geoogst worden. Als je ze verder aan de plant laat rijpen verliezen ze aan kwaliteit. Hij sprak van ~4000 zaaddozen per plukker per dag dat er geoogst werden. De zaaddozen worden dan even gekookt in warm water, wat met die eigen kweek aan boompjes wordt gestookt. Het leek een dennensoort, waarschijnlijk geven de harsen extra temperatuur...? Nadien volgt dan een droogproces.

doch geen bladeren. En er stond ook één plant die wel erg dikke zware bladeren en stengel produceerde, doch die niet te bloeien. Normaal kost zo'n rondleiding 5,00€ per persoon, maar wij hadden officieel geen rondleiding gehad. We zijn bij de schoondochter in hun shop dan maar wat van het zwarte goud gaan kopen.

Dan vertrokken we richting 'Gite de Bélouvé'. Dat had gisteren vanuit Hell Bourg het eindpunt van de wandeling moeten zijn... Nu wilden we die Gite toch wel eens zien.

Het was stralend weer, erg warm zelfs. 's Avonds zou ik het pas echt vaststellen, wanneer ik mijn schaars begroeid kopke aanschouwde in de spiegel. Een vuurtoren, morgen toch maar smeren. Die Gite bereiken doe je door het 'Forêt de Bébour' te doorkruisen. Een prachtig bos. Met zeer verzorgde picknick zones, alles wonderbaar mooi onderhouden. Blijkbaar is het evenwel geen toeristisch seizoen, want behalve wat wandelaars was er weinig beweging vast te stellen.

In de Gite was enkel rudimentaire slaapgelegenheden voorzien. Een beetje het idee van berghutten in de Alpen. Vanaf die Gite vertrokken heel wat goed gemarkeerde routes.

Maar voor getrainde wandelaars waren 1,5uur stappen, wat wij in 3 uur deden. We deden de lus rond 'Piton Bébour'. Een prachtig stuk natuur een paradijs voor orchideeën liefhebbers, zelfs al troffen wij slechts een 5-tal verschillende soorten in bloei aan. We zagen heel wat fantastische planten van de families *Calanthe sylvatica*, *Angraecum's*, *Jumelia's* en heel wat planten waar ik niet een geslacht durfde op plakken.

Angraecum species

Angraecum species

Angraecum species

Calanthe sylvatica

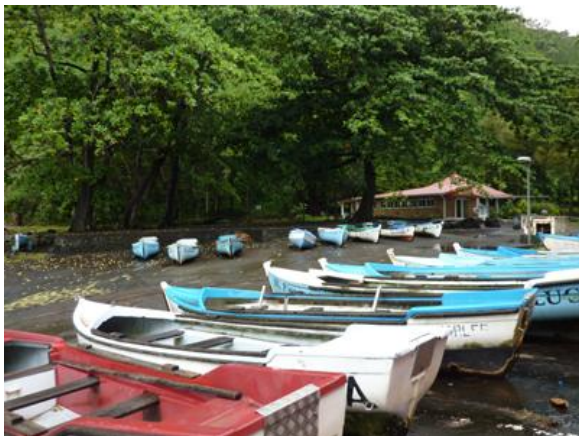

De bekroning van onze wandeling was niet zozeer de orchideeën weelde, maar een gezinnetje egels (Tenreks) dat ons pad kruiste. Tangué noemt men ze plaatselijk. Of *Tenrec ecaudatus* wat de wetenschappelijke naam is.

Vanaf het natuurgebied daalden we in een sneltreintempo af naar Sainte Rose waar onze volgende overnachting was gepland. Een leuk hotelletje, met zwembad, zicht op zee en vooral een goede keuken. We aten een soort garnalensalade, met fris, vers gesneden dunne plakjes ananas. Vervolgens nam Martine een Dorade, ik koos voor Geit Masala, gelukkig leverde men de chilisaus apart... Als dessert nam Martine een chocola mouleux, ik een ananasamandel taart. En blijkbaar is het daar de gewoonte om een maaltijd af te sluiten met een rummeke, ik doe een sterke poging om me aan te passen.

Dag 4 Sainte Rose - Cilaos

Voor ons vertrek volgden we de schommelingen qua weerbericht voor La Réunion. Vorig jaar bezochten we immers Costa Rica in het regenseizoen en dat hebben we geweten;

enkele reisdagen zijn letterlijk in het water gevallen. En nu was het ook regenseizoen, maar voorlopig hadden we het geluk aan onze kant. Zoals in elke reisgids staat vermeld, moet je 's morgens vroeg de baan op. In de namiddag trekken er dikke pakken wolken samen rond de toppen van het eiland en zakken die langzaam uit naar de kust. De voorbije dagen was dat ook telkens het geval. 's Morgens kei warm, blauwe hemel en tegen de middag erg droog en heet. Vanaf twee à drie uur begonnen er zich wolken te vormen en als je in hogere gebieden wandelde, werd je nat zonder dat het echt regende. Je liep gewoon door de wolken en het nat kleefde aan alles en iedereen. Wel vandaag lijken de weergoden ons minder goed gezind. Het regende al vanaf we wakker werden rond 6:00. Na het ontbijt zijn we toch zo snel mogelijk vertrokken, met de ruitenwissers op snel! De mensen in het hotel verwittigden ons, als het regent zijn de wegen gevaarlijk glad. Het staat ook overal langs de kant van de weg aangegeven. Aan elke brug staat een bord dat je in geval dat de brug overstroomd is, je er niet overheen mag. Blijkbaar kunnen kleine rivieren hier bij hevige regenval in no-time buiten hun oevers treden. Rond 8uur waren we aan de eerste stop. Een mooie baai, met watervallen. Even stopte het met regenen, we deden een zeer korte wandeling want de watervallen waren niet zo mooi, ze zaten eigenlijk grotendeels weggestoken achter bomen en struikgewas.

We zetten onze weg verder richting zuidkant van het eiland, dat is de kant van de nog actieve vulkaan, de 'Fournaise'. Via die weg kruis je enkele gestolde lavastromen. De jongste is pas van 2007. De ouderdom van de lavastromen kan je inschatten aan de hand van het plantenherstel. Deels ziet de lava kaal, zwart, deels groeien er op brokken steen reeds korstmossen en op weer oudere zie je hier en daar al een struikje. Er staan nog altijd borden, dat je de lava niet mag betreden op gevaar van verbranding, maar dat is vanzelfsprekend al lang achterhaald.

Vorbij de lavavelden is er een afslag gemarkeerd naar de 'Sentier botanique de Mare-Longue'. Dat blijkt een heus natuurpark te zijn, waar je kan geraken, mits een kronkelweg door de suikerrietvelden. Martine laat telkens weer een kreet wanneer er een prachtige rode 'Kardinaal' opvliegt. Het is een prachtig klein vogeltje de 'Madagascar Kardinaal' Knal rood met zwart en niet eens zo schuw. Eénmaal de suikerrietvelden gepasseerd, reden langs een bergwand die met hoge grassen begroeid was.

Tussen die grassen in priemden roze bloemen naar boven. Bij nader inzicht bleek het een veld met wel honderden *Arundina Graminifolia*, een ware pracht. Aansluitend reden we door een laag bos, over zij het vrij smalle, maar zeer verzorgde betonbaantjes.

Langs de kant op de bomen massaal veel orchideeën. *Aeranthes* en *Bulbophyllum*'s. Enkel *Aeranthes arachnistis* was er in bloei. Maar dan ook overvloedig. We stopten een tiental keer in de hoop om toch één goede foto te kunnen trekken, want overvloedige bloei was er maar ook overvloedige regen. We waren doornat. We reden door tot aan de

ingang van het park, maar draaiden gelijk terug. Het water denderde over het pad naar beneden, de wandelpadden leken meer beekjes.

Dan maar richting Cilaos. Via Saint Pierre, rond 11uur leek de regen op te houden. En langs de westkant van het eiland leek het zelfs helemaal niet geregend te hebben. Mits wat zoeken vonden we de aansluiting naar Cilaos, de 'N5'. Eerst 2 verplichte halte's. Tanken en eten. Diesel aan vooroorlogse 1.22€. En als je goed kijkt vind je hier bakkertjes/patisserie, die voor de deur een terras hebben, waar je koffie en koek kan nuttigen. Ook nu vonden we zo'n uiterst proper en gezellig bakkertje.

Na de lunch trokken we verder de bergen in. Ik heb al wat gezien, maar de toegang tot de 'Cirque de Cilaos' is een van de mooiste bergpassen die ik ooit zag. De vorm is als een omgekeerde lang uitgerokken traan. Je rijdt de pas in, door een smalle doorgang, en je ziet een enorm diepe kloof. In de verte zie je de rug van de vulkaan, maar vermits je steeds op de zijkant van die kloof rijdt en mits heel wat bochtenwerk steeds weer klimt en daalt krijg je steeds weer andere uitzichten. Je zou op elke mogelijkheid wel willen stoppen en fotograferen, maar zo'n landschap laat zich moeilijk vastleggen.

Bij aankomst bleek ons hotel een echte topper. Prachtig qua architectuur, maar vooral dus leuke kamers, met ruim terras. (Waar ik overigens het grootste deel van dit dagverslag heb vastgelegd.) Vanuit het hotel ook een pracht zicht op de flanken van de Cirque. En het centrum van het dorpje ligt op wandelafstand. Na ons te hebben ingeschreven en de bagage in de kamer hebben gezet, zijn we nog even door het dorpje gewandeld. En zoals elke namiddag zat heel het gebied in geen tijd in de dikke mist. We waren eindelijk opgedroogd van vanmorgen, en nu waren we weer nat. Dan maar naar de kamer het warme bad in. Als we gingen eten was vanaf ons terras de receptie niet zichtbaar, amper dertig meter ver en helemaal weg in de mist. Onderwijl we aan tafel zaten leek de mist op te trekken. Het werd ook donker, maar onderwijl ik dit schrijf, ~10uur zie ik een volle sterrenhemel. De weersomstandigheden zijn moeilijk voorspelbaar. Nu maar hopen dat het morgen beter weer is.

Dag 5 Cilaos

In hotel 'Le vieux Cep' overnachten we 2 keer dus we mogen van 's morgens de omgeving verkennen, zonder al te veel zorgen te moeten maken over bagage in de auto. Al heb ik het gevoel dat je op dit moment van het seizoen niet te veel zorgen moet hebben qua veiligheid. Iedereen is hulpvaardig en vriendelijk.

Aan de receptie had men ons 2 belangrijke punten aan gegeven waar we zouden kunnen wandelen. De eerste richting Bras Sec, daar waren enkele aangegeven wandelpaden. Naar 'La Roche Merveilleuse', naar 'Plateau de chênes' en naar 'Piton de Neige'. Die laatste startte op 1300m en zou ons eventueel tot net boven de 3000m moeten brengen. 4uur heen en 4uur terug... We hadden ons al voor genomen niet te zot te doen, immers de voorbije middagen trok steeds alles dicht. We zouden stappen tot maximaal 11uur en dan terugkeren. De wandeling was eigenlijk één lange beklimming, maar dan over trappen gemaakt door natuurlijke treden (wortels van bomen en stenen) en hier en daar extra voorzien door balken. Aan de start van de wandeling stonden heel wat auto's, blijkbaar was de wandeling populair. We waren nog maar net gestart en werden al voorbij gelopen. Blijkbaar lopen erg veel mensen die berg op en af.

Angraecum bracteosum

Angraecum bracteosum

Sommige zelfs niet zo heel jong. Ook enkele geofende stappers staken ons voorbij en weinigen hielden –zoals wij- om de -zoveel- meter een stop om plantjes te zoeken. De temperatuur liep op, het pad gaf slechts in bepaalde zones bescherming tegen de zon. Rond 10uur hielden we een halte. Toen begonnen ook meer en meer lopers terug af te dalen. Ze denderden naar beneden. Hoe daar nooit iemand viel... echte sportmannen (en vrouwen). Ook enkele rugzak toeristen daalden af. Ze hadden boven in een Gite overnacht. Maar uit een gesprekje met één van de afdalers kreeg ik mee dat ze deze nacht niet bepaald hadden genoten. Al vroeg hadden ze mist gehad (dat hadden wij gisteren eigenlijk al vastgesteld) en bovendien kregen ze een flinke bui. Iets waar wij niets van gemerkt hebben, want gisterennamiddag trok het dan wel dicht, maar rond 10uur genoot ik alweer van een open sterrenhemel.

Jumellea triquetra

Rond 10uur, hadden we halte gehouden en na even verpozen en verschillende mensen te hebben zien passeren, besloten we ook terug af te dalen. Wellicht was er een andere plaats die even interessant was, doch iets minder inspanning vroeg. Na de afdaling reden we naar het dorp om iets te eten en te drinken. Er bouwden zich hoog in de bergen al wat wolken op, doch in het dorp scheen de zon nog volop. Dus besloten we de heel andere richting te gaan opzoeken. Immers de receptioniste had ons 2 richtingen aangegeven 'Bras Sec' en 'Ilet à Cordes'. De weg naar 'Ilet à Cordes' was in opvallend minder goede staat dan die naar 'Bras Sec' en het was ook een zeer verre verplaatsing. Die Ilet was een bergtop, die afgevlakt was en net buiten het Natuurpark lag. Er stonden heel wat huisjes op en het was helemaal bewerkt. Heel veel wijnranken, met dikke trossen blauwe druiven en bonen, waren de voornaamste producten waarvoor dit gehucht bekend is.

Angraecum species

Angraecum species

Eigenlijk een verre verplaatsing voor weinig moois. Behalve dan bangelijk mooie vergezichten. Je kon door de verre kloof –die de toegang tot deze krater maakt- de zee zien. Dit ondersteund nog maar eens hoe klein dit paradijselijke eiland eigenlijk is. Omdat er ons nog wat tijd restte, zijn we terug richting Bras Sec gereden en daar gewoon langs kant van de weg wat gaan snuisteren. Soms zag je bloeiende exemplaren gewoon vanaf de wegrand. Enkel was er amper plaats om de wagen achter te laten.

Immers langs beide kanten van de weg was er een diepe greppel voorzien om bij hevige regen het water af te voeren en de weg was te druk bereiden om je wagen gewoon op de weg te laten staan. Overigens ik vermeldde het al eerder de wegen zijn wonder wel onderhouden, de omgeving is erg proper, op elke parking staan vuilbakken. Maar dat er niet meer ongevallen gebeuren blijft een raadsel.

Immers de greppels langs de kant zijn soms tot een meter diep en ruim breed. De wegen zijn smal, maar tot in alle uithoeken rijdt er openbaar vervoer en met grote regelmaat! Vaak moest je achteruit om een vrachtwagen te laten passeren. Vooral in de vele stroken met haarspeldbochten.

Angraecum species

Jumellea rossii

Hoe dan ook weer een erg orchideeënrijke dag. We vonden de waarschijnlijk kleinste soort die er groeit. Ooit zag ik een foto van Rogier Van Vugt, met waarschijnlijk hetzelfde plantje maar dan met een grote zaaddoos. Wel wij vonden vele tientallen exemplaren, met haast steeds een tweetal bloempjes op één steeltje. Ik heb er enkele aardige fotootjes van. Ik vermoed dat het bij het geslacht *Angraecum* thuis hoort. En Martine mag zich uitroepen tot specialist aardorchideeën. Ze vond zeker drie verschillende soorten, maar geen enkele in bloei. Maar zeg nu zelf de planten herkennen als er zelfs geen bloem aanzit... Sterk staaltje,... Toch? Ik denk dat ze terug exemplaren van *Calanthe sylvanica* vond, maar ook van een witte soort. Een *Habenaria species* en mogelijk ook een *Cynorkis species*.

Dag 6 Cilaos – Saint Leu

We zijn uit de vallei naar beneden gereden aan een leuke vaart zonder al te veel halte te houden. We planden immers recht naar ons hotel te rijden, liefst zo vroeg mogelijk onze bagage te droppen en vervolgens door te rijden naar Saint Paul, waar het zaterdagvoormiddag markt is. En die planning konden we erg goed invullen. We vertrokken om 7:25. (Reeds ontbeten en rekeningen afgesloten.) Onderweg stopten we nog 3 keer om snel een vergezicht te trekken. Die lange trip heen, konden we op een veilige manier terug rijden en we kwamen na een tweetal uren reeds in ons hotel aan. De kamer was niet klaar... Bagage in de bagageruimte en op naar Saint Paul, naar de markt. Volgens de receptioniste was er ook een marktje in Saint Leu maar dat zou niets voorstellen.

In Saint Paul was er een vrij grote markt, grotendeels gericht op de lokale vraag, met vooral groenten en fruit, maar ook op toeristen, met houtsnijwerk, tafellinnen en andere snuisterijen. Ik proefde er enkele plaatselijke snoeprijen. 'Samoussas'. Een kruising tussen beignets en loempia's. Er waren er gevuld met vis, kip, garnalen, kruiden, varkensvlees, wellicht mis ik er nog wel enkele. Allemaal lekker en niet te vetzig! Martine ging op zoek naar een zoete afsluiter en vond slechts één mogelijkheid. Een 'Samoussa à l'annanas en cocos'. Best lekker en niet te zoet. Tussen de kraampjes door hingen afwisselend lekkere, scherpen en minder lekker geuren. De geur van Vanille overheerste duidelijk, maar aan de kramen met exotische fruitsoorten en vooral aan de kruidenkramen hingen ook erg specifieke geur.

Verder was Saint Paul -en later zou blijken ook Saint Gilles, L'Hermitage-les-bains, La Saline-les-Bains en tenslotte Saint Leu- helemaal op een ander publiek gericht dan waar we eerder vertoefden. Strand-, zee- en zontoeeristen, voelen zich hier goed. Flaneren langs de kust, luieren op terrasjes, wat vissen, surfen of zeilen.

Vlak bij ons hotel bevindt zich 'Kelonia', 'l'observatoire des tortues marines'. Met de schildpadden ervaringen uit vorige reizen in het achterhoofd (Sri-Lanka en Costa-Rica) hadden we ons iets heel anders voorgesteld. Ooit hadden we effectief contact, zagen we eieren leggen, jongen uitkomen en mochten we jongeren en eieren vasthouden. Hier is het een erg modern gebouw, met diverse bassins, tentoonstellingsruimten en een shop. Er bevond zich één groot bassin, waar je zicht had van bovenuit, maar waar je ook via glazen wanden in het bassin kon kijken waar 3 verschillende grote schildpadden zaten, samen met een aantal prachtige vissen. Wel erg mooi. In de andere bassins waar je zicht op had, zaten vooral beschadigde dieren, dieren die een poot misten of waar zelfs het schild serieus beschadigd was. Door een raam zag je wat plastic bakjes waar enkele jongen in zaten. Maar daar kon je niet bijkomen. Ongelooflijk vond ik het, als we bij het verlaten van 'Kelonia' werden aangespoord om schildpadden objecten te kopen. "Die zijn toch beschermd?" Vroeg ik. "Dat druist toch in tegen de Conventie van Washington, tegen C.I.T.E.S.!" Maar de hostess wist dat het nog enkele oude mensen waren in La Réunion die toestemming hadden om schildpadden schilden te bewerken tot juweeltjes (overigens koraal lag er ook tussen). Ze werden afgeleverd met certificaat, wat passeren aan de douane probleemloos zou laten verlopen.

Volgens haar moesten we het als een laatste kans zien om nog op een legale manier aan bewerkt schildpaddenschild te geraken. We moesten dat zien als waardevolle erfstukken. Dat leek me allemaal erg in tegenspraak met natuurbescherming, wat ik in zo'n omgeving zou verwachten.

Ons hotel 'Ilona seaview Hotel' is een 3 sterren hotel erg verzorgd. De vorige hotels stonden ook als goed vermeld, maar kon hier niet aan tippen. Alleen konden ze ook aan de prijzen niet tippen, eten en drinken kost gemiddeld dubbel zoveel als in vorige hotels. En eerder merkte ik al op dat een reis na La Réunion niet echt goedkoop is, eten en drinken kost ruim even veel of meer dan in België. Wel hier stak men daar ook ruim boven.

We kregen ook een kort bezoekje van de vertegenwoordiger van Nouvelle Frontière. Louter om te polsen of alles naar wens verliep. En ook om nog enkele goede raadgevingen te bezorgen voor de volgende dagen. Immers een –ook door ons geplande– uitstap naar de 'Piton Maïdo', waar je op de rand van de 'Cirque de Mafate' staat, voert door het gebied waar in november-december, grote bosbranden plaatsvonden. De hoofdweg is toegankelijk en een bezoek blijft aangeraden, maar vele kleinere wegen en wandelingen zijn nog steeds afgesloten. Hij beveelde enkele alternatieve uitstappen aan.

Overigens deze dag zag ik op de markt van Saint Paul enkele orchideeën die aangeboden werden voor de lokale liefhebbers, maar in het wild hebben we er geen enkele gevonden. En uit het gesprek met de man van Nouvelle Frontière bleek dat het verwoeste gebied bijzonder orchideeënrijk was.

Dag 7 Saint Leu

Een super-de-luxe ontbijt. Neen dat is niet vanzelfsprekend, in Frankrijk is wat Frans brood met confituur, vaak al wat je krijgt. Hier in de meeste hotels al eens een schelletje hesp of een plakje kaas. In Hell Bourg konden we ook een eitje koken. Maar hier is er verschillend beleg, vlees en kaas, maar ook spek, eieren en pannenkoeken, naast al wat we ook elders kregen.

Onze belangrijkste dagbestemming was dus naar de 'Piton Maïdo', waar je op de rand van de 'Cirque de Mafate' staat. Adembenemend is daar het enige woord voor. Het zicht van op 'Piton Maïdo' was enig. Je zag perfect de rand van de krater die aangrenste met de cirque de Salazie, de rand die aangrenste aan de cirque de Cilaos, het centrale hogere massief met Piton de Neige, maar op dat moment zonder sneeuw. Als we ons

omdraaiden hadden we een goed zicht op de kustlijn. Het mag duidelijk zijn dat het rond 10:00, toen wij er waren kraak helder was. Geen wolkje aan de lucht.

De trip naar de top, voert door het gebied waar in november-december de bosbranden plaatsvonden. Maar daar merkte je amper wat van. De meest geteisterde zone, moet toch enigszins uit het gezichtsveld zijn gebleven. Wel waren heel wat auto- en wandelwegen afgesloten. Dat daar al eens branden uitbreken is eigenlijk niet te verwonderen. Het was zondag en de berg zat vol lokale mensen, die al van 's morgens één van de vele picknicktafels hadden ingenomen. Ze starten met de BBQ op te warmen, vervolgens hangen ze doeken tussen de bomen om zich van wat schaduw te verzekeren en verder lijkt hun voornaamste bezigheid, eten drinken en slapen. We kwamen op plaatsen waar men naast de gemetste BBQ haarden gewoon op de grond een vuurtje had gestookt. De assen lagen na te smeulen, doch niemand leek er nog oog voor te hebben. Best gezellig allemaal, maar wellicht toch ook een beetje gevaarlijk.

We sloten ons bochtenwerk door de bergen af met één bijzondere vondst. NI. *Cynorkis purpurascens* . Eerst ééntje in bloei, naast een hoop kleine plantjes. Maar even later gewoon langs de kant van de weg vele tientallen. Spijtig genoeg op een flank waar veel wind stond, wat het fotograferen bemoeilijkte.

Op ons verlangenlijstje stonden niet veel vakjes meer onaangekruist. Orchideeën , het landschappelijke , lokale keuken , Vanille , Rum , Kameleon of 'Caméléon panthère' of wetenschappelijk 'Furcifer pardalis' en de 'Le Paille en Queue' of 'Roodsnavelkeerkringvogel' of ook wetenschappelijk 'Phaethon aethereus' .

Martine op fotojacht

Cynorkis purpurascens

Er stonden er dus nog 2 open. En dat aantal werd gehalveerd. Boven de kloven cirkelden grote witte vogels. Erg gracieus gebruikmakende van de thermiek. Bij nader inzicht was het die witte wat meeuwachtige, keerringvogel. De vogel die vaak als symbool voor La Réunion naar voor wordt geschoven. Aanvankelijk zagen we er slechts ver weg. Op zeker moment vlogen ze boven onze hoofden en de felle zon, maakte dat je ze haast niet kon volgen in hun vlucht. Maar we kregen ze ook leuk binnen bereik om ze even te filmen en fotograferen.

Zoals gezegd het was zondag en dat wil zeggen dat quasi alles dicht is. Dus onderweg geen bakkertje, geen kruidenierszaak, geen bar of café, haast geen restaurants. Enkel in de toeristische kustplaatsjes was er hier en daar een strandbar open. We zochten rond 16:00 zo'n strandbar op in Saint Leu en dronken er een Dodo (of Bourbon) van 't vat. Een pils die vergelijkbaar is met de Belgische pilsbieren. Maar we hadden ons amper gezet of de barman begon op te ruimen. Iemand naast ons wou bestellen, maar kreeg niets meer. Het is zondag en dan sloot hij om 17:00. Blijkbaar had ik rond 16:00 de laatste pint uit het vat gekregen.

Er zijn 2 restaurants in het hotel, deze avond kozen we voor 'La Trattoria'. Een Italiaans gekleurd restaurant. We mochten een plaatsje uitkiezen, buiten op het balkon. We zagen een prachtige zonsondergang. Eigenlijk een best romantische afsluiter... Dus geen verdere details...

Dag 8 Saint Leu – Saint Dennis

Iets vroeger uit bed. Hoewel, wat heet vroeger. Rond 8:00 hadden we ontbeten, afgerekend en zaten we in de auto, klaar om te vertrekken. Zeg maar een half uur later dan de voorbije dagen.

Wat hadden we gemist tijdens de reis; De 'Fornaise', de laatst actieve vulkaan in het uiterste zuiden. De dag dat we van Saint Rose naar Cilaos reden, regende het, toen zat die helemaal in de wolken en buiten zicht. Dus vandaag zouden we proberen die 'Fornaise' nog te bezoeken. Wat hadden we nog gemist? Wel 'Le Grand Etang' meenden we op de dag dat we vanuit Hell Bourg naar Saint Rose reden te bekijken. Ook dat zouden we nu trachten te doen.

Om 21:00 moesten we op de luchthaven zijn voor de terugvlucht. Je moet daar 3 uur op voorhand zijn! Ook de auto moest terug binnen gegeven worden, dus daar rekenden we met een uurtje. Dus om 17:00 wilden we sowieso in Roland Garros (luchthaven) zijn.

Alles liep weer zoals gepland. We reden probleemloos naar de vulkaan, het was snik heet buiten de auto, want de zon scheen weer genadeloos. Op de 'Fornaise' zelf zit je vrij hoog en daar blies ook een fris briesje. Eigenlijk aangenaam vertoeven. Tenminste dat dachten wij, want wij stonden in T-shirt te genieten van het uitzicht. De Réuniaisen

liepen met fleesh en wollen muts. Als je bekijkt wat die 'Fournaise' heeft aangericht aan schade en als je dan de afmetingen van de oude kraters van Mafete, Salazie en Cilaos bekijkt, dan moet dat ooit toch een onvoorstelbaar natuurgeweld zijn geweest. Een knal die gelijk een krater slaat van meerdere kilometers diameter... Dan ben je beter niet in de buurt. Overigens die kraters zijn duidelijk geen orchid-country!

De tweede uitstap was naar het grote meer. Een leuke omgeving, maar dus veel warmer. Ondertussen was het zwaar bewolkt en dreigde het te gaan regenen. Er zijn daar een aantal mogelijkheden. Een panoramisch overzicht over het meer, een wandeling langs het meer naar een achter gelegen kloof waar zich enkele watervallen bevinden, of zelfs een trip te paard, die je rond heel het meer heen voert, vanzelfsprekend zie je dan ook de watervallen.

Maar voor die beide laatste mogelijkheden moest je zowat een hele dag uittrekken en die tijd hadden wij dus niet meer. We hielden het dan ook bij het panoramisch overzicht. Een wandeling van een uurtje, door een beboste omgeving. Langs de kant weer massaal veel orchideeën. Spijtig erg weinig in bloei. Ik vond slechts 3 soorten in bloei. *Oberonia disticha*, *Cynorkis fastigiata*, *Polystachya cultriformis* en *Bulbophyllum occultum*. Mooie afsluiters van de reis.

Oberonia disticha

Cynorkis fastigiata

We waren dus op tijd in de luchthaven, de overdracht van de auto liep naar wens en juist wanneer we met bagage in de grote hal stonden begon het buiten te regenen. Al goed dus.

O, ja, ook dit nog; Toen we in Réunion op het vliegtuig stapten was het 34°C. In Lyon moesten we in het vliegtuig wachten aan de grond. Voor het herstarten moest het vliegtuig tot 2x toe ontijst worden.

Toen we in Parijs de TGV amen -2°C, met een half uur vertraging omwille van weersomstandigheden.

Het kan verkeren...

Bulbophyllum occultum

Ik hoop dat jullie van dit reisverhaal hebben genoten. Ik ben zo vrij hierbij nog een overzicht van gevonden orchideeën aan te hechten. En een beoordeling, die hopelijk mensen kan helpen wanneer ze plannen zouden koesteren om ook zo'n trip te ondernemen.

Overzicht aan gevonden Orchideeën.

NR: *W = Wilde soort *C = In Cultuur gezien (tuintjes)
 D : Dag, zie reisbeschrijving
 Soort : De Geslachts- en soortnaam, in zo verre mij bekend,
 grijze achtergrond duidt erop dat de soort reeds eerder gevonden werd.
 Waar : Summiere beschrijving van de vindplaats

Nr	D	Soort	Waar
1W	2	<i>Aeranthès arachnitis</i>	Onderweg naar Hell Bourg 287m hoogte.
1C	2	<i>Oncidium hybride</i>	In tuintjes onderweg naar en in Hell Bourg
2C	2	<i>Dendrobium hybride</i>	In tuintjes onderweg naar en in Hell Bourg
3C	2	<i>Sobralia macranthun</i>	In tuintjes onderweg naar en in Hell Bourg
4C	2	<i>Phragmipedium hybride</i>	In tuintjes onderweg naar en in Hell Bourg
5C	2	<i>Epidendrum hybrides</i>	In tuintjes onderweg naar en in Hell Bourg
6C	2	<i>Vanda Miss Joachim</i>	In tuintjes onderweg naar en in Hell Bourg
7C	2	<i>Sphatoglottis plicata</i>	In tuintjes onderweg naar en in Hell Bourg
2W	2	<i>Oberonia disticha</i>	Vanuit Hell Bourg, pad naar Gite de Bélouvé
3W	2	<i>Polystachya cultriformis</i>	Vanuit Hell Bourg, pad naar Gite de Bélouvé
4W	2	<i>Angraecum mauritianum</i>	Vanuit Hell Bourg, pad naar Gite de Bélouvé
5W	2	<i>Angraecum pingue</i>	Vanuit Hell Bourg, pad naar Gite de Bélouvé
6W	2	<i>Aeranthès strangulata</i>	Vanuit Hell Bourg, pad naar Gite de Bélouvé
7W	2	<i>Angraecum expansum</i>	Vanuit Hell Bourg, pad naar Gite de Bélouvé
8C	3	<i>Cymbidium fynlaysonianum</i>	In voortuin in Saint André
9C	3	<i>Vanilla planifolia</i>	In kwekerij 'Roulof' te Saint André
8W	3	<i>Jumella triquetra</i>	de lus rond 'Piton Bébour', haast uitgebloeid.
9W	3	<i>Angraecum tenuifolium</i>	de lus rond 'Piton Bébour'
		<i>Benthamia nigresces</i>	de lus rond 'Piton Bébour'
10W	3	<i>Calanthe sylvatica</i>	de lus rond 'Piton Bébour'
11W		<i>Angraecum species (klein)</i>	de lus rond 'Piton Bébour'
12W		<i>Angraecum species (klein)</i>	de lus rond 'Piton Bébour'
13W	4	<i>Arundina graminifolia</i>	In het zuiden, langs de route des Radiers
1W	4	<i>Aeranthès arachnites</i>	Langs de Sentier botanique de Mare-Longue
14W	4	<i>Bulbophyllum incurvum</i>	Langs de Sentier botanique de Mare-Longue
5C	4	<i>Epidendrum hybrides</i>	In tuintjes onderweg naar Cilaos
7C	4	<i>Sphatoglottis plicata</i>	In tuintjes onderweg naar en in Hell Bourg
15W	5	<i>Cynorkis purpuracens</i>	Langs wandelpad naar Piton de Neige

16W	5	<i>Habenaria chloroleuca</i>	Langs wandelpad naar Piton de Neige
10W	5	<i>Calanthe sylvatica</i>	Langs wandelpad naar Piton de Neige
17W	5	<i>Calanthe species</i>	Langs wandelpad naar Piton de Neige
18W	5	<i>Angraecum bracteosum</i>	Langs wandelpad naar Piton de Neige
19W	5	<i>Angraecum species-mini</i>	Langs wandelpad naar Piton de Neige
20W	5	<i>Angraecum cordemoyi</i>	Langs wandelpad naar Piton de Neige
8W	5	<i>Jumellea triquetra</i>	Langs wandelpad naar Piton de Neige
7W	5	<i>Angraecum expansum</i>	Langs wandelpad naar Piton de Neige
7W	5	<i>Angraecum expansum</i>	Langs de weg naar Bras Sec
15W	7	<i>Cynorkis purpurascens</i>	Op een bergbaan richting Saint Denis
2W	8	<i>Oberonia disticha</i>	Langs het wandelpad naar Grand Etang
21W		<i>Bulbophyllum occultum</i>	Langs het wandelpad naar Grand Etang
22W	8	<i>Polystachya species</i>	Langs het wandelpad naar Grand Etang
23W	8	<i>Cynorkis fastigiata</i>	Langs het wandelpad naar Grand Etang

Beoordeling reisorganisatie :

Alles verliep via een reisagent uit de buurt waar ik woon. Die beveelde een Jetair programma aan 'Creoolse charme' . Alles was goed voorbereid. De verbindingen Thuis > Bxl, Bxl> Charles de Gaulle en CDG > Roland Garros Saint Denis verliepen feilloos.

Wellicht één zeer klein min puntje. Ter plaatse zouden we worden opgewacht. Dan verwacht je iemand met een bordje met je naam of Jetair... Dat de reis -binnen de zelfde groep- in handen van Nouvelle Frontieres zat, wisten we niet. Wij zaten reeds bij de autoverhuur, wanneer de vertegenwoordiger ons daar kwam zoeken. Hij had zich willen bekend maken met een bord 'Nouvelle Frontieres' en wij waren aan hem voorbij gelopen.

De voorlaatste dag melde hij zich spontaan, om zich te informeren of alles naar wens verliep.

Beoordeling hotels :

- Saint Denis (1n): Hotel Austral
Prima ligging, midden in het historische centrum, gemakkelijk te vinden, eenvoudig, maar proper en correct. Voor die ene dag bij aankomst, Prima
- Hell Bourg (1n):
Eenvoudig hotel, prima ligging, erg vriendelijke mensen. Goed voorstel als dagschotel 'Creoolse schotel'. Eenvoudig, maar met ongelooflijk uitzicht vanuit onze kamer bij zonsopgang!
- Saint Rose (1n): La Fournaise
Naar mijn smaak het minste van de diverse hotels. Langs de doorgangsweg, hoog boven de kustlijn, uit het dorpscentrum. Met enkele kleine tekortkomingen qua service. Zo konden we als we om 17:00 arriveerden, geen drank krijgen, zelfs geen frisdrank of pilsje. We moesten wachten tot etenstijd om aan een drankje te geraken. Maar er was ook niets direct in de buurt als alternatief. (Of je moest de auto nemen.)
- Cilaos (2n): Le Vieux Cep

Prachtig mooi hotel. In het centrum van het stadje. Zwembad, goed restaurant, leuke kamers, goede service. Lekker eten. Erg vriendelijke ontvangst.

- Saint Leu (2n): Iloha Seaview hotel ***
Net buiten het centrum van Saint Leu, met zijn prijzen een beetje overdreven. Propere kamer.

Beoordeling autoverhuur (Sixt)

De autohuur was mee geregeld via het reisagentschap. Op eigen initiatief koos ik voor een opleg, om extra verzekering te voorzien. En ik was daar erg gelukkig mee! Want alle schade is dan gedekt. Toen we tijdens een regenbui reden, bleek het binnen te regenen. Het water lekte gewoon op mijn broek. Bij het binnen brengen bleek er schade aan het portier. Ik had helemaal geen aanrijding of ongelukje. Ik vrees dat zonder die extra verzekering die schade mij ten laste zou gelegd worden. Want de toon van de receptioniste ging zeker wel die richting uit! Dus die enkele Euros, voorkwamen heel wat kopzorgen.

Algemene bedenking :

We hebben deze reisbestemming gekozen, rekening houdende dat een eerder gekozen bestemming, niet langer een goede keuze was. Qua reisperiode had ik geen keuze (beroepsgebonden). Maar wat meer huiswerk had een periode kunnen opleveren met meer planten in bloei. We zaten eigenlijk een beetje buiten de hoogste bloeiperiode.

Mochten we iemand prijs/kwaliteit een reis moeten aanbevelen, zouden we wellicht andere bestemmingen de voorkeur geven. Het blijft vooral een dure reis.

Het programma bestond en was niet wijzigbaar. Persoonlijk zou ik slechts 1 nacht in Saint Leu nemen en centraal in Les Plaines de Cafre of Les Palmiers een dag inlassen.

Qua veiligheidsgevoel zat alles erg goed !!! Je rijdt vaak rond met alle bagage in de auto, je loopt over markten en wij eten al eens lokaal. Nergens zijn we lastig aangesproken, nergens hebben we enig gevoel van onveiligheid gehad.

Properheid. Het eiland steekt ver uit boven alle eilanden die ik ooit bezocht. Overal zijn voorzieningen om vuil onder te brengen. Alles is mooi opgekuist en aan kant. Ook de lokalen lijken er op te letten dat ze alles proper achter laten. Excellent ! Vaak zie je kleinere of grotere sluikstorten. Hier is dat op een enkele keer na helemaal niet het geval geweest. Op stranden, op parkings, waar je ook keek, nooit papiertjes, plastic of afval.

Je moet wel rekening houden met enkele typische zaken. Zo is op zondag letterlijk alles dicht! Alles !!! En her en der staan prachtige piknik tafels, bankjes, hutjes en gemetste BBQ stellen. Wel op zondag zitten alle Réunionnais ergens op het eiland aan zo'n tafeltje. Een speciaal sfeertje, aangenaam zelfs, enkele als je zelf iets nodig hebt... benzine, eten, drinken, ... Haast niets is te verkrijgen